

Stockholm den 27 oktober 2025

R-2025/1485

Till Socialdepartementet

S2025/01291

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 27 juni 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Hem för barn och unga – För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84).

Sammanfattning

Förslagen syftar till att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö vid HVB för barn och unga och stärka HVB som en del i vårdkedjan. Det har identifierats ett behov av en ökad differentiering av vården samt behov av befogenheter att besluta om inskränkande åtgärder.

Advokatsamfundet ställer sig i stort positiv till förslagen, men avstyrker förslagen som avser inskränkande åtgärder i form av begränsning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster och teknisk utrustning, kroppsvisitation och rumsvisitation.

Generellt vill Advokatsamfundet också understryka vikten av att föreslagna ändringar samspelar med andra nyligen genomförda ändringar samt pågående förslag till ny lagstiftning på området vård för barn och unga. Parallellt lagstiftningsarbete innebär svårigheter att fullt ut analysera konsekvenserna av enskilda lagstiftningsförslag.

Synpunkter

Förslag till lagen (2026:000) med särskilda bestämmelser för vård vid hem för barn och unga

Allmänna utgångspunkter

Det är positivt att bestämmelsen i 2 § klargör att vad som är bäst för barnet eller den unge, ska vara avgörande vid beslut eller åtgärder enligt lagen samt att det av andra meningen särskilt framgår att hänsyn ska tas till barnets eller den unges åsikter vid bedömningen av barnets eller den unges bästa. Detta är i linje med annan lagstiftning rörande barn och i överensstämmelse med Barnkonventionen.

Med beaktande av att lagen innehåller särskilda befogenheter vid Hem för barn och unga, är det nödvändigt att bestämmelsen i 3 § klargör att åtgärder enligt lagen endast får användas om de står i rimlig proportion till sitt syfte.

Allmänna besökstider

Advokatsamfundet inser att det finns ett behov av att reglera besökstider för att främja lugn och ro i boendemiljön. Advokatsamfundet vill dock framhålla vikten av att besökstiderna inte inskränker möjligheterna till besök mer än nödvändigt. Detta skulle annars i realiteten kunna innebära en form av umgängesbegränsning, som begränsar barnets rätt till privat- och familjeliv i enlighet med vad som stadgas i EKMR.

Uppmaning till regelbunden provtagning

Enligt förslaget kan regelbunden provtagning ske om det finns särskilt anledning till det för den som vårdas med stöd av LVU.

Advokatsamfundet instämmer i att det kan föreligga skäl att besluta om regelbunden provtagning, för att säkerställa att barn och unga som är i behov av vård för skadligt bruk och beroende också får det.

Det är dock oklart vad som avses med "särskild anledning" och det föreligger därmed risk för godtycklighet i tillämpningen. Då det är fråga om en ingripande åtgärd, är det viktigt att det finns en tydlighet och förutsebarhet för den unge. Vidare uppstår en rad frågor vilka närmare berörs nedan under rubriken "Befogenheter".

Det är också viktigt att ett positivt prov eller vägran att lämna prov inte får utgöra grund för bestraffning av något slag eller indragen förmån.

Det ska också poängteras att om barnet eller den unge vägrar att genomföra provtagningen, så har föreståndaren eller verksamheterna inga befogenheter att fysiskt tvinga barnet eller den unge att medverka. Detta måste vara tydligt både för de unga och för den personal som ska verkställa åtgärden.

Begränsning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster och teknisk utrustning

Advokatsamfundet förstår att det kan finnas behov av att begränsa användningen av elektroniska kommunikationstjänster och teknisk utrustning, särskilt mot bakgrund av den utveckling som skett i samhället de senaste åren vad gäller rekrytering av ungdomar till gängkriminella nätverk och de skadliga konsekvenser detta har medfört, såväl för de enskilda ungdomarna som för de utsatta och samhället i stort. Det är väl känt att användandet av elektroniska hjälpmedel på institutioner där ungdomar är placerade, i viss utsträckning, har möjliggjort och underlättat fortsatta kontakter med kriminella element.

Advokatsamfundet vill dock framhålla att det är stor skillnad på om barn och unga vårdas enligt LVU eller SoL, jämfört med att vara dömd för brott till sluten ungdomsvård. Genom lagen (2024:259) om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, som trädde i kraft den 15 maj 2024, infördes möjligheten att begränsa användningen av elektroniska kommunikationstjänster för unga placerade på SiS särskilda ungdomshem. Enligt Advokatsamfundet riskerar följderna av betänkandets förslag i denna del att bli oproportionerliga och det är inte rimligt att barn och unga som vårdas enligt LVU eller SoL riskerar att drabbas av inskränkningar som är att jämföra med de restriktioner som åläggs för häktade personer eller unga som vårdas på SiS särskilda ungdomshem.

Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget att införa den föreslagna möjligheten till begränsning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster på Hem för barn och unga. Möjligheterna att kommunicera är av grundläggande betydelse för att upprätthålla relationer med familj, andra närstående och vänner samt kan även vara en trygghetsfaktor för den unge. Det är även en viktig förutsättning för att kunna delta i samhällslivet och upprätthålla kontakt med exempelvis ställföreträdare och offentliga biträden. Även informationsfrihet är av central betydelse. Möjligheten att kommunicera och att ta del av information skyddas genom flera rättigheter i RF, Europakonventionen och Barnkonventionen.

För det fall möjligheten till begränsning, trots invändningarna ovan, införs är det av största vikt att ett beslut om att begränsa elektroniska kommunikationstjänster inte ska fattas slentrianmässigt, utan att det krävs tydliga och konkreta omständigheter som visar att de enskilda barnets eller den unges användning av elektroniska kommunikationstjänster behöver begränsas för att genomföra vården eller för att undvika skada för barnet eller den unge eller någon annan. Enligt förslaget i betänkandet, är det Socialnämnden som ska fatta besluten om begränsningar, liksom att ett sådant beslut får överlagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta är något som Advokatsamfundet i och för sig ställer sig bakom.

Enligt betänkandets förslag ska ett sådant beslut få gälla i 30 dagar utan omprövning och att den tidsgränsen överensstämmer med vad som gäller enligt LVU-lagstiftningen för beslut om individuella begränsningar av elektroniska kommunikationstjänster på Sis särskilda ungdomshem. Advokatsamfundet vill framhålla att 30 dagar är en mycket lång tidsperiod för ett barn.

Kroppsvsitation och rumsvisitation

Det kan enligt förslaget beslutas att kroppsvsitation eller rumsvisitation ska kunna ske om det kan misstänkas att barnet eller den unge innehar något otillåtet föremål (förslaget till bestämmelsen i 14 §).

Det är dock oklart vad som krävs för att ett otillåtet innehav ska kunna misstänkas och det föreligger därmed, enligt Advokatsamfundets uppfattning, en risk för en godtycklighet i tillämpningen av reglerna. Då det är fråga om mycket ingripande åtgärder mot enskilda barn och unga, är det viktigt att det finns en tydlighet och förutsebarhet för den unge; något som förslaget i nuvarande form inte bedöms kunna tillhandahålla.

Advokatsamfundet vill dessutom framhålla att den föreslagna ordningen kan strida mot bestämmelserna i regeringsformen. Av 2 kap. RF följer att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvsitation, husrannsakan och liknande intrång. En begränsning av den rättigheten får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigheter med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om straffprocessuella tvångsmedel, t.ex. beslag, husrannsakan och kroppsvisitation som får användas för att utreda brott.

Husrannsakan får göras om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa. Detsamma gäller för att en kroppsvisitation ska få genomföras.

Att genomsöka ett barns rum innebär ett stort intrång för den enskilde. Rummet utgör barnets hem på boendet och en genomsökning är en allvarlig integritetskränkning.

Även kroppsvisitation är en åtgärd som utgör ett betydande intrång i den unges personliga integritet. Enligt Advokatsamfundet är det tveksamt om ändamålet med dessa åtgärder står i proportion till det intrång det innebär för barnet. Barnen som bor på hemmen är där för att få vård, och inte för att de är misstänkta för brott.

Vidare uppstår en rad frågor vilka närmare berörs nedan under rubriken ”Befogenheter”.

Sammantaget avstyrker Advokatsamfundet den föreslagna regleringen gällande kroppsvisitation och rumsvisitation.

Befogenheter

Enligt förslaget ska föreståndaren på ett Hem för barn och unga få besluta om kroppsvisitation, rumsvisitation, omhändertagande och i vissa fall förstörande av omhändertagna föremål samt om uppmaning till provtagning. Vidare får föreståndaren överlåta beslutanderätten till annan person som uppfyller utbildningskraven för föreståndare.

Advokatsamfundet har förståelse för att man vill att någon som är närvarande i verksamheten får agera om en åtgärd behövs, men den föreslagna ordningen väcker en rad frågor.

Många Hem för barn och unga drivs av privata företag. Den föreslagna ordningen innebär att man ger dessa privata aktörer mycket långtgående befogenheter som normalt sett anförtros åt företrädare för staten.

Att göra en kroppsvisitation eller en rumsvisitation samt att omhänderta föremål som man hittar, är åtgärder som kan jämföras med husrannsakan och beslag. Att uppmana till provtagning är att likställa med ett tvångsmedel.

I LVU-lagstiftningen finns det regler om att man i vissa fall t.ex. får göra en kroppsvisitation, men dessa regler avser unga som placerats på ett SiS särskilda ungdomshem, vilket innebär att det också är åtgärder inom ramen för statlig kontroll. Nu föreslås alltså att enskilda personer ska få samma befogenheter, vilket Advokatsamfundet ser som problematiskt.

För det fall att vapen eller narkotika anträffas, är det inte en rättssäker ordning att en privatperson ska omhänderta detta. Bevis kan förstöras och spårsäkring kan undermineras. Detta kan leda till att den enskilde inte får en rättvis rättegång om brottet han eller hon kommer att misstänkas för inte har utretts på ett sedvanligt och rättssäkert sätt.

En sådan ordning som föreslås kräver fastlagda och mycket tydliga rutiner som ska gälla för samtliga huvudmän som driver Hem för barn och unga och det är angeläget att föreståndare och andra personer som kan anförtros beslutanderätten har tillräcklig kunskap och erfarenhet för att göra de bedömningar som krävs vid beslut om ingripanden enligt lagen.

Informeraende samtal

Det är av stor vikt att barnet vid informeraende samtal får tydlig information om anledningen till beslutet, information om rätten att överklaga, liksom rätten till offentligt biträde.

Uppföljande samtal

Advokatsamfundet anser att det är av stor vikt att barnet, efter att en ingripande åtgärd har vidtagits, får tydlig information om anledningen till beslutet, information om rätten att överklaga och rätten till offentligt biträde. Advokatsamfundet vill dock härutöver framhålla vikten av att det uppföljande samtalet inte blir ett förtäckt förhör, där den unge tillfrågas om vad som anträffats vid visitation eller kring bruk av narkotika på ett sätt som innebär att den unges rättigheter enligt EKMR åsidosätts. Kan den unge misstänkas för brott, har den unge rätt till offentlig försvarare och därutöver en absolut rätt att tåga. Detta är särskilt viktigt i ljuset av att det kan vara mycket svårt för en ung person att överblicka konsekvenserna av uppgifter som lämnas vid ett uppföljande samtal.

Offentligt biträde

För att barnet eller den unge ska kunna använda sin rätt att överklaga beslut enligt bestämmelsen i 27 §, är det viktigt att offentligt biträde förordnas för denne. Det framgår av förslaget till 29 § att offentligt biträde ska förordnas under vissa omständigheter, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Med hänsyn till att det är fråga om underåriga personer som är föremål för samhällsvård bör det övervägas om inte biträde ska förordnas om det inte *är uppenbart* att behov av biträde saknas.

*Förslag till lag om ändring av socialtjänstlagen***Åldersgräns**

Det finns idag inte någon åldersgräns för hur unga barn som kan vårdas i en institution. Enligt förslaget framgår av bestämmelsen i 6 § att generella eller specialiserade hem för barn och unga inte ska ta emot barn under 7 år, om det inte finns synnerliga skäl. Mot bakgrund av att forskning visar att institutionsvården bör reserveras för barn och unga i tonåren, medan placeringar av yngre barn i institutionsvård bör undvikas, anser Advokatsamfundet att man bör överväga en högre åldersgräns, förslagsvis 13 år. Det faktum att även yngre barn kan placeras för det fall det föreligger synnerliga skäl innebär möjlighet att placera yngre barn i ett hem för barn och unga, om barnets behov inte kan tillgodoses på annat sätt.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander